

37. Rákosi Mátyás, az MDP főtitkára levele Gheorghe Gheorghiu-Dejnek, az RMP elsőtitkárának. (Részlet.) Budapest, 1949. január 6.

Kedves Elvtárs!

A közvetlen Karácsony előtt kipattant Mindszenty-ügy miatt lehetetlen volt számunkra az Újév előtt Romániába utazni. Minthogy ilyen utazásra a legközelebbi hetekben már egyéb irányú elfoglaltságunk miatt nem kerülhet sor, írásban közlöm Veled Politikai Bizottságunk megbízásából azokat a kérdéseket, amelyeket személyesen szerettünk volna felvetni.

Már november 21-én a Veled, Luca és Mogyorósi [*sic!*] elvtársakkal együtt Mezőhegyesen történt megbeszélésen¹ aláhúztam, hogy bár a népi demokráciák közül Románia kezeli a magyar kisebbséget az iskolák, az állami adminisztráció és a politikai testületekben való számszerű képviseletet szempontjából a legjobban, mégis egy sor olyan jelenség mutatkozik, amely csorbítja ezeknek a pozitív tényeknek az értékét.

A Mezőhegyesen felsorolt tények mellett szóvá kell tennünk Luca elvtársnak a Magyar Népi Szövetség IV. kongresszusán, Cluj-ban [*sic!*] tartott beszédét. Ez a beszéd, azzal szemben, hogy a magyarországi népi demokrácia kultúráját Erdélyben ismertetni kell, azt a látszatot akarta keltetni, hogy ennek leple alatt magyar reakciós irodalmat csempészték Erdélybe. Hozzátette még, hogy a marosvásárhelyi magyar egyetemre angol-amerikai tankönyveket és az UNESCO kiadványait küldték Magyarországról. Mi természetesen azonnal lekontrolláltuk a dolgot. Kiderült, hogy a Cluj-i egyetem magyar könyvtárát a háború alatt Magyarországra hozták, ezt nekünk a békeszerződés értelmében vissza kellett küldeni. A visszaküldés folyamán 41 angol és amerikai orvosi könyvet, orvosi folyóiratot is vele küldtek (e szakkönyvek és szakfolyóiratok listáját szükség esetén elküldhetjük). Hozzátehetjük, hogy Magyarország, akárcsak Lengyelország, vagy Csehszlovákia, tagja az UNESCO-nak. Mi a Szovjetunió előzetes jóváhagyásával léptünk be.

Kézenfekvő, hogy ilyen kijelentések az erdélyi Magyar Népi Szövetség kongresszusán, azt a benyomást keltették, hogy ilyen tények miatt nem lehet a magyarországi kommunista sajtót és Pártunk kiadványait Erdélybe beengedni. [...] ² Rá kell mutatnom arra is, hogy a Népi Szövetség határozati javaslata egyetlen szóval nem emlékszik meg a magyarországi népi demokrácia eredményeiről, annak ellenére, hogy a kongresszus folyamán erről szó volt. Ugyancsak fel kell hívnunk a figyelmet arra, hogy bár a kongresszus díszelnökségébe Mao-Ce-Dun-tól³ Thorezig – nagyon helyesen – beválasztották a kommunista vezetőket, de a magyarországi kommunista vezetők közül egyetlen egyet sem. Ezek kisebb-nagyobb megnyilvánulásai annak az általunk tapasztalt tendenciának, mely el akarja szigetelni Romániát Magyarországtól. Erre a lapra tartozik az is, hogy még mindig nem tudtunk megegyezésre jutni a magyarországi kommunista lapok és irodalom erdélyi terjesztését illetően. Amíg a mi álláspontunk és gyakorlatunk az, hogy Magyarországra korlátlanul beengedjük a Román Kommunista Párt román- és magyar nyelvű napilapjait és kiadványait (vagy azokat, amelyek a Román Kommunista Párt ellenőrzése alatt jelennek meg), addig a román elvtársak nem engedélyezik ugyanezt. Például Romániából magyar kommunista napilapra nem lehet egyénileg előfizetni. Ami az irodalmat illeti, a román elvtársak nem engedik be azt a magyar klasszikus irodalmat sem, amelyet a mi kommunista könyvkiadónk adott ki a felszabadulás után. Természetesen, az ilyen, általunk kiadott irodalomban

1 Erről a titkos megbeszélésről – egyelőre – semmiféle levéltári forrást nem találtunk.

2 A kihagyott mondatokban a Luka-beszéd közzétételéről van szó.

3 Mao Ce Tung.

akadnak kommunista szempontból kifogásolható részek, csak úgy, mint mondjuk Tolsztoj Lev Háború és Békéjének egyes oldalai. Ez azonban – nagyon helyesen – nem akadályozza meg az SZK(b)P-t abban, hogy a Háború és Békét és más hasonló klasszikusokat százezres példányszámokkal ki ne adjanak, vagy ne publikáljanak. Ha azonban az történik, hogy Ti ezeket a könyveket Romániában nem engeditek kinyomni, Magyarországból nem engeditek behozni, úgy ezzel és hasonló intézkedésekkel, magatok csökkentitek a lenini–sztálini nemzetiség politika szellemében másutt hozott intézkedések értékét.

Ezen a téren a helyzet annál inkább romlik, minél biztosabban ülünk mi a nyeregben. Például 1948. október 26-án megjelent a román felsőoktatási reform rendelete, amely egyszerűen megszünteti a magyar nyelvű gyógyszerész-képzést és rendkívül megnehezíti a marosvásárhelyi orvosi egyetemen a magyar nyelvű orvosképzést is, mert ezt az egyetemet kizárja azon tudományos intézetek közül, amelyekben doktorálni lehet. Minthogy pedig Romániában doktorátus nélkül orvosi gyakorlatot senki nem folytathat, a marosvásárhelyi egyetemen magyarul tanuló diákoknak tanulmányuk befejezésére román nyelvű intézetekbe kell átmenniök.

Az ilyen intézkedések, ismétlem, a magyar nacionalisták malmára hajtják a vizet és ezért kérjük a romániai elvtársakat, hogy lépjenek közbe ezen a téren és küszöböljék ki ezeket a káros jelenségeket. [...] ⁴

Szóvá kell tennem a román–magyar határ és az útlevelek problémáját is. A mi mezőhegyesi megbeszélésünk után, amikor felhívtuk az elvtársak figyelmét arra, hogy milyen jelenségeket tapasztalunk az erdélyi magyarokkal kapcsolatban, a tél folyamára a román hatóságok lezárták az úgynevezett kishatár-forgalmat, a kettős birtokosok, stb. határátlépését. Ez az intézkedés elsősorban a magyarokat sújtja, mert azok laknak a határ mindkét oldalán.

Felhívom a figyelmeteket arra is, hogy a magyar–román személyforgalom megkönnyítésére 1948. október 16-án egy vízum-egyezményt kötöttünk meg. Ezt a vízum-egyezményt mi román állampolgárok számára azonnal életbe léptettük. Román részről azonban az egyezménynek közönséges, – azaz nem diplomáciai, vagy szolgálati – útlevélre vonatkozó részét nem hajtják végre, ami miatt szinte lehetetlenség Erdélyből Magyarországra, vagy megfordítva, közönséges útlevelemmel utazni. Ennek következtében ma a szocializmust építő magyar népi demokrácia hasonlíthatatlanul jobban el van szigetelve a szocializmust építő román népi demokráciától, mint ez a Horthy és Antonescu országai között volt. Ezek az intézkedések tíz- és tízezer magyart érintenek a határon innen és túl, akiknek hiába magyarazzuk mi, hogy Románia a lenini–sztálini nemzetiségi politikát alkalmazza, amikor saját tapasztalatai azt mutatják, hogy most sokkal jobban el vannak zárva egymástól, mint Antonescu alatt.

Mi ismételten felhívjuk ezekre a tényekre a romániai elvtársak figyelmét, mert ha nem történik ezen a téren változás, kétségkívül csak a magyarországi és erdélyi nacionalizmus és sovinizmus malmára hajtják a vizet és végső eredményükben rendkívül súlyos károkat fognak okozni úgy a román, mint a magyar népi demokráciának. Ezért újra nyomatékosan kérünk Benneteket, hogy vizsgáljátok meg az általunk felhozott tényeket és gondoskodjatok róla, hogy megszűnjenek.

Meleg üdvözetünket küldjük a román elvtársaknak, külön Neked, Pauker, Luca és Teohari elvtársaknak és sok sikert kívánunk további munkátokhoz.

*Meleg kommunista üdvözzettel
Rákosi Mátyás, a Magyar Dolgozók Pártja főtitkára*

MOL, a Rákosi-titkárság iratai, M-KS–276. fond, 65/112. ő. e. hitelesített fogalmazvány.

⁴ A kihagyott részben az ún. CASBI-kérdéssel kapcsolatos problémákról van szó.

